

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.3-17>

УДК 72.007

Здетовецька Наталія Олександрівна,

старший викладач

кафедри архітектурного проектування цивільних будівель і споруд

Київський національний університет будівництва і архітектури

zdetovetska.no@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7370-2001>

ОДЕСА – ПАРИЖ - ЛІМА: СКЛАДНИЙ МАРШРУТ АРХІТЕКТОРА МАЛАХОВСЬКОГО

Анотація: стаття знайомить з життєвим та творчим шляхом Ришарда (Рікардо) Малаховського - архітектора, який народився і виріс на Херсонщині, а надалі став видатним перуанським зодчим ХХ сторіччя та здобув славу на американському континенті, практично визначивши своїми роботами обличчя найсучаснішого і найбагатішого на ті часи міста Південної Америки – Ліми. Творчий, науковий і життєвий шлях архітектора був надзвичайно цікавим і плідним, а його спадок налічує кілька сотень проєктів, багато з яких мають значну архітектурну та містобудівну цінність оголошено пам'ятками культурної спадщини Перу. Малаховський також не менше відомий як художник, засновник перуанської архітектурної школи, автор трактату «Уроки елементів і теорії архітектури» та родоначальник великої династії, яка і сьогодні значною мірою формує архітектурний ландшафт перуанської столиці. Незважаючи на вражаючі досягнення і значний вклад в історію архітектури, Ришард Малаховський наразі невідомий в Україні. Дослідження матеріалів Державного архіву Одеської області України та родинного архіву Малаховських дозволило доповнити біографічні дані доеміграційного періоду життя зодчого та виправити неточності, припущені попередніми дослідниками.

Ключові слова: Рікардо Малаховський; Ліма; французький академізм; неоколоніальна архітектура; архітектурна школа; пам'ятка архітектури; архітектурний рисунок.

Постановка проблеми. Сьогодні український народ, виборюючи свою суб'єктність і саме право на існування, водночас вибирається із прірви російського колоніалізму, який системно привласнював його досягнення та постаті, культивує у українців відчуття меншовартості. Повертаючи собі

власні імена, разом зминулим ми повертаємо собі власне бачення майбутнього. Світ починає говорити про українських Репіна, Айвазовського, Малевича, Гоголя, перестає дивитися на Україну крізь оптику інших держав, починає її сприймати, як колиску багатьох видатних особистостей – людей різних національностей і віросповідань, але пов'язаних із нашою країною народженням, походженням чи усвідомленою приналежністю. Однією із постатей, достойних пам'яті співвітчизників, є архітектор Ришард Малаховський. Хлопець із невеликого містечка під Одесою по закінченні одеського реального училища вступає до найпрестижнішої в Європі Паризької Вищої Школи Мистецтв, стає її найкращим випускником і, рекомендований дипломатичній місії Перу, відправляється за дворічним контрактом в Ліму для роботи над амбітним проєктом модернізації столиці та організації архітектурного факультету. Врешті він залишається в Лімі на все життя, повною мірою реалізує себе як зодчий та педагог, а його робота значно трансформує перуанську столицю, проклавши шлях до розвитку сучасного мегаполісу на наступні десятиліття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість наукових праць, що досліджують творчість Рікардо Малаховського, напрочуд скромна і непропорційна великому професійному доробку архітектора та кільком сотням реалізованих ним проєктів. Першою спробою проаналізувати найважливіші роботи зодчого та створити їх перелік є публікація 1976 р. Мерседес Карвахаль Рамірес, випускниці Національного Інженерного Університету Ліми. [10] Відомі спеціалісти в історіографії перуанської архітектури Вайлі Луденья та Гектор Веларде дослідили окремі аспекти творчості архітектора в своїх статтях та присвятили його роботам окремі частини розділів своїх монографій. Аналіз проєктів Рікардо Малаховського також представлено низкою публікацій французьких науковців - дослідників впливу творчості випускників паризької Вищої Школи Мистецтв на розвиток архітектури американського континенту. Діяльність Р. Малаховського з професійної та соціально-політичної точки зору відслідковано в роботі польського науковця Анжея Котарського. [6] В решті польських та російських випадках публікації зводяться до енциклопедичних даних, а в українському просторі дані про архітектора практично відсутні. В той же час, як у загальних відкритих джерелах, так і в наукових працях, зустрічаються деякі біографічні неточності і протиріччя. Також у дослідницьких працях упускається український період професійного становлення Рікардо Малаховського.

Метою публікації є спроба ознайомити з творчим доробком видатного архітектора Рікардо Малаховського, доповнити біографічні знання про нього новими відомостями та відслідкувати вплив вражень і навичок, здобутих у

юнацькі роки, в український період життя, на чутливість до інших культур та подальшу блискучу архітектурну кар'єру за океаном.

Основна частина. Перу - одна з найцікавіших в культурному та археологічному плані країн, світовий лідер туризму. Відправною точкою для знайомства є її столиця Ліма, в якій багато визначних споруд 20 ст., включно з ансамблем будівель центральної площі Пласа де Армас, спроектовані нашим земляком. Такі архітектурні пам'ятки, як Палац Архієпископа (фасад), будівля Конгресу, Національний клуб, Муніципальний театр, Урядовий палац Перу (фасад), Будинок перуанської культури, Будівля Рімака, Палац Юстиції, Будівля національної спілки інженерів, Косигнаційного фонду, Банк Італії (нині Кредитний банк), Посольство Колумбії є знаковими будівлями Ліми і емблемами міського бачення Ришарда Малаховського, більш відомого як Рікардо Малаховський (рис. 1). Він також є автором проєктів реконструкції головної авеню Пасео-де-ла Республіка та площі Дос де Майо, будівель соціального, культурного та релігійного призначення, чисельних резиденцій в Лімі та приморських курортів, житлових масивів, комерційних та спортивних об'єктів в Перу, Еквадорі та Уругваї. [10]

Рис. 1. Ришард Малаховський (фото з родинного архіву) [3]

Ришард де Якса Малаковський Кулісіч народився 14 травня 1887 р. у родинному маєтку польського землевласника Августа Малаховського та Мальвіни Кулісіч, доньки сербського консула, у с. Прохорова тодішньої Херсонської губернії, в 60 км від Одеси. Фактично сина виховував батько, оскільки мати померла при пологах, коли Ришарду ледве виповнився один рік. Одружившись вдруге, Август також не обділяв старшого сина ні увагою, ні

грошима. Прибутки родини дозволяли наймати приватних вчителів, тому, як тоді було прийнято у поміщицьких сім'ях, початкову освіту хлопчик отримав вдома. У сім'ї завжди цінували мистецтво, серед родичей був відомий художник - мариніст Сотер Якса-Малаховський. Тут же, на фамільній гасієнді, малюючи разом із батьком, хлопчик набув навички і уподобання, які пізніше в професійному житті, демонструватимуть його рисунки та акварелі. [3]

У 2018 р. Британське Консульство у Лімі підготувало виставку творчих робіт архітектора. Із родинних архівів широкій громадськості вперше було представлено 9 автобіографічних альбомів Р. Малаховського. які посередством власноруч написаних акварелей, графіки та колажів, ілюструють весь його життєвий та творчий шлях. Ця суміш графічного роману, автобіографії та особистого щоденника, включає картини українського дитинства автора, дуже цікава з точки зору сентиментальної цінності і відображує емоційний зв'язок митця з Батьківщиною. На першій сторінці першого автобіографічного альбому Р. Малаховський розміщує колаж із зображеннями архітектурних шедеврів рідної Одеси (Одеського оперного театру, Наукової бібліотеки, портового Карантину), а на передньому плані - репродукцію картини Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» (рис. 2).

Рис. 2. Автобіографічний альбом Р.Малаховського.

У 13 - річному віці батько відвіз Ришарда на навчання до Кронштадтського військово-морського училища, але від вступу юнака врятували проблеми із зором. Повернувшись додому, він вступив до Одеського реального училища ім. св. Павла – одного з найкращих в ті часи навчальних закладів міста (рис. 3).

Реальне училище св. Павла, засноване німецькою громадою міста, було відоме високою якістю навчання, найсучаснішою матеріальною базою (власний

гімнастичний зал, найкращий в окрузі фізичний кабінет на 1,9 тис. приладів, бібліотека з фондом на 3 тис. книжок) та прославилася своїми випускниками (в різний час його закінчили архітектор Владислав Городецький, художник Євген Буковецький, інженер Валентин Глушко, поет Едуард Багрицький, пілот Сергій Уточкин, ідеолог троцькізму Лейба Бронштейн і багато інших відомих особистостей). В державний заклад, який, тим не менш, утримувався на кошти лютеранської єпархії, приймалася молодь всіх віросповідань і національностей, які населяли тоді насправді міжнародне місто Одесу. Особлива увага приділялася кресленню та малюванню, викладання велося німецькою та французькою мовами, але згодом заклад було зросійщено згідно колоніальній політиці царського режиму. [1] Завдяки німецькій ґрунтовності і дисципліні, Ришард отримав блискучу освіту, досконало оволодів іноземними мовами і відомим на весь світ перфекціоністським підходом до будь-якої справи. Очевидно, що атмосфера чудового південного міста та щоденне споглядання його величної архітектури вплинули на вибір професії, а високоосвідчене багатонаціональне середовище сформувало чутливість майбутнього зодчого до інших культур. Ця чутливість дозволила Малаховському потім, через роки, зрозуміти та включити у свою роботу низку проявів унікальної естетики, яку запропонувала йому перуанська архітектурна практика.

№	Прізвище та ім'я	№	Прізвище та ім'я
3051	МАНУТОВ В.Д.	3081	МАНУЕК С.С.
3052	МАНУК Р.	3082	МАНУЕК С.Ф.
3053	МАНУШІН А.А.	3083	МАНЦЕЛЬБАУМ Я.В.
3054	МАНУШІН Д.	3084	МАНДРИН К.А.
3055	МАШАНА П. (пожежний)	3085	МАНДРИН Е.Е.
3056	МАЛАХОВСЬКИЙ В.В.	3086	МАНЕЖИ С.Н.
3057	МАЛАХОВСЬКИЙ Р.А.	3087	МАНЗИ С.
3058	МАЛАХОВСЬКИЙ Я.И.	3088	МАНЗОН П.В.
3059	МАЛАХОВСЬКИЙ А.	3089	МАНЗОН А.В.
3060	МАЛЕВИЧ С.И.	3090	МАННЕ Рихард-Август
3061	МАЛЕВИЧ С.И.	3091	МАПУШОВ В.
3062	МАЛЕНКО К.А.	3092	МАТЕЛІН П.К.
3063	МАЛЕР З.А.	3093	МАРАЗАНЧ Г.А.
3064	МАЛИК О.П.	3094	МАРАШІН С.К.
3065	МАЛИНОВСЬКИЙ А.В.	3095	МАРАНУЕК А.В.
3066	МАЛИЦЬКИЙ П.Ф.	3096	МАРАНУЕК М.В.
3067	МАЛИН М.	3097	МАРАНУЕК Н.В.
3068	МАЛИН Іван-Левко В.	3098	МАРАЩІН К.Я.
3069	МАЛИК П.	3099	МАРГОЛИН Г.
3070	МАЛЫШАН Александр-31	3100	МАРГУЛЕВ Яков-Павел
3071	МАЛЬНИК Я.	3101	МАРГУЛИС В.С.
3072	МАМОНТОВ В.Т.	3102	МАРГУЛИС М.Г.
3073	МАМОНТОВ В.Л.	3103	МАРГУЛИС Я.А.
3074	МАМОНТОВ П.М.	3104	МАРГУЛИС О.Т.
3075	МАМОНТОВ С.М.	3105	МАРДЕРЬБЕЦЬ О.З.
3076	МАМОНТОВ А.А.	3106	МАРДЕРЬБЕЦЬ С.З.
3077	МАМОНТОВ Т.А.	3107	МАРИНИЧ А.П.
3078	МАНУЕК А.С.	3108	МАРИНИЧ-ЯНОВЕНКО Б.
3079	МАНУЕК Г.Л.	3109	МАРНАРОВ Н.Т.
3080	МАНУЕК М.И.		

Рис. 3. Реєстр студентів реального училища св.Павла 1902-1905 рр, Державний архів Одеської обл. [1]

На час закінчення Малаховським училища влітку 1905 р. в Одесі відбулася одна з найбільших в її історії трагедій, з якої розпочалася російська революція 1905-1907 рр. Заворушення робітників паралізували діяльність міста, спричинили великі збитки та жертви серед мирного населення, Одеса перестала

бути мирним містом. Соціальна ситуація, безумовно, стала однією із причин рішення відправити Ришарда вчитися закордон. [3]

На переконання батька, він відправився до Парижа, щоби там під опікою свого дядька, навчатися у школі Леона Дювіньо, яка готувала учнів до вступу до Центральної школи мистецтв і промисловості. Однак вже на місці сам він обрав Спеціальну Школу Архітектури (L'École Speciale D'Architecture). Ришард блискуче навчався у майстерні архітектора Анрі Лаффіле, та закінчив своє навчання у Школі у жовтні 1910 р, ставши одним із кращих її випускників.

Ще будучи студентом Спеціальної Школи Архітектури, Малаховський подав документи для вступу до знаменитої паризької Школи Мистецтв (L'École des Beaux Arts), і 1909 р. його було прийнято до другого класу. Ришард посів друге місце у жорсткій конкуренції серед 650 претендентів на 14 місць у Школі. Він вчився у двох закладах паралельно і був виключно талановитим студентом, отримав численні відзнаки, а по закінченні школи у 1911 р. - золоту медаль та диплом архітектора. [2]

Знаменита паризька Школа Мистецтв за часів Малаховського була ядром, де сформувалася паризька архітектурна еліта. Призначенням невеликої групи її випускників було проєктування основних громадських споруд французької держави, на основі яких потім була змодельована значна частина офіційної європейської архітектури. [4] В Школі Мистецтв панував суворий академізм, але Архітектурна Школа, в якій Малаховський навчався перед тим, була якраз створена спеціально як альтернатива такому консерватизму. Архітектор та дослідник Вайлі Луденья вважає, що Малаховський, як «архітектор, який вийшов із Спеціальної Школи Архітектури, був менш консервативним і більш інклюзивним щодо неєвропейських культурних проявів» [15]

Ще однією особливістю паризької Школи Мистецтв була велика увага до малюнку та живопису. Завдяки цій традиції наступні проєкти Малаховського так виділятимуться високим рівнем точності та деталізації. «Для Малаховського малювання було життєво важливим актом і щоденним способом бути архітектором», - відзначає Вайлі Луденья. [14] Французька преса відзначала його виняткові таланти як кандидата, а потім і випускника. Відмінні технічні креслення та архітектурні замальовки, як виконавча частина численних архітектурних проєктів Малаховського, загальновідомі. Проте сотні ескізів, малюнків і картина (акварелей, темпер, олійних фарб), які Малаховський створив із протягом свого життя, залишаються у родинних архівах невідомими широкому загалу.

Виняткова успішність випускника паризької Школи Мистецтв привернула увагу дипломатичної місії Перу, яка у 1912 р. на прохання президента Аугусто Легії перебувала у французькій столиці. Метою місії був вибір архітектора для

виконання проєктів, що мали змінити обличчя столиці Перу на порозі святкування сторіччя незалежності, та організації факультету архітектури та будівництва у Національній школі інженерів м. Ліми (нинішньому Національному інженерному університеті). [2]

Рис. 4. Ришард Малаховський з родиною в маєтку с. Прохорове перед поїздкою в Перу (архівне фото). [3]

Прийнявши пропозицію, 24 річний випускник підписав дворічний контракт і 22 грудня 1911 року прибув до порту Ліми, абсолютно сам, маючи в контактах лише одну особу. Його поїздка не була легкою прогулянкою, робота в принципі мала тривати два роки, однак в той час на Європейському континенті розпочалася Перша світова війна, на батьківщині Малаховського розгорнувся червоний терор, через який його родина втратила свої маєтки під Одесою і, спасаючи життя, виїхала у Варшаву. Ришард тим часом, незважаючи на всі труднощі, вже почав здобувати популярність в Перу, познайомився Марією Бенавідес Дієз Кансеко, дочкою майбутнього президента, невдовзі оженився з нею, остаточно закріпився в Лімі та залишився там до кінця своїх днів, проживши у своїй новій домівці довге і напружене плідне життя.

На час прибуття Малаховського в Перу в країні пройшов етап національної реконструкції після війни з Чилі, та розпочався каучуковий бум, що представляв собою стабільне джерело іноземної валюти. [13] Ця стабільність позначалася і на архітектурі. За словами Вайлі Луденя: «Нова економіка, нове суспільство і нова держава почалися приблизно в 1900 р. з побудови середовища Ліми, яке відповідало її новій ідентичності та її новим економічним можливостям». Нова концепція столиці, що ґрунтувалася на тих самих принципах, які застосовував Жорж-Ежен Осман для міського оновлення

Парижа: запровадження нової просторовості площ, проспектів та бульварів міста, їх впорядкування, планування, гігієна та благоустрій. «... вулиця стає великою сценою, на якій вирішується громадське та політичне життя країни, - стверджує Луденья. Архітектурний внесок Малаховського у модернізації Ліми був вирішальним. [14]

Рис. 5. м. Ліма, фасад Архієпископського палацу, 1924 р. [14]

Однією з перших відповідальних і масштабних робіт, яку доручили молодому архітектору, став фасад Архієпископського палацу. Розташована на Plaza Mayor, головній площі міста, заснованій, як і сама Ліма, будівля має сильний символічний зміст. Серед основних вимог конкурсу на проект були: висота в три поверхи для вирівнювання з висотою прилеглого кафедрального собору та неокolonіальний стиль, який після цієї роботи Малаховського прописався у Лімі (рис. 5).

Архітектура будівлі Косигнаційного фонду ретельно пророблена відповідно постулатам пізнього академічного класицизму Beaux Arts (рис. 6). Масивна рустована нижня частина об'єднується з верхньою горизонтальним поясом, як базою для ордерів. У верхній частині вертикальне членіння між колонами та сильне моделювання фронтонів і карнизів з продуманим розподілом акцентів, робить фасад гармонійним і врівноваженим. В бокових частинах обох фасадів трикутні фронтони з модильонами підтримуються парами пілястр. Ця робота Малаховського базується на досвіді, набутому під час його навчання і демонструє рівень асиміляції концепцій, поширених у середовищі Ліми із відомими французькими моделями.

Рис. 6. м. Ліма, будівля Косігнаційного фонду, 1913 (сучасна Національна Школа Мистецтв) [5]

У 1936 р. Малаховському було довірено завершити проект будинку Уряду Перу (рис. 7). Він запропонував П-подібну будівлю, в якій бічні конструкції, оточуючи великий двір пошани, де щоденно проводиться зміна караулу, виходить на Plaza Mayor. На відміну від попередніх будівель архітектора, у цій роботі можна ідентифікувати архітектурні елементи, які використовувалися в архітектурі бароко в Лімі, такі як відкриті фронти та декоровані пілястри. Він продовжує використання колон гігантського ордеру в два поверхи палацу, але вводить легкий орнамент навколо отворів. Бічні конструкції мають здвоєні колони, що підтримують арки, під якими з обох боків розміщено парапетний балкон.

Рис. 7. м. Ліма, Урядовий Палац, 1938. [10]

Будівлі оголошено пам'ятками архітектури, а міський район, в якому вони знаходяться - культурною спадщиною людства. [10]

В проєктах Р. Малаховського у Лімі відчувається значний академічний вплив. Робота для нього була нелегкою, оскільки доводилося стикатися з колоніальними та навіть неоінкськими течіями. «Очевидно, що через його сувору європейську підготовку ці стилі були для нього відхиленням» - вважає Луденя. [14] Малаховський розумів, що, періодично повертаючи утопію відновити доіспанську архітектуру, перуанські архітектори реагують на те, що вимагає від них чутливе та історично багате місце, у яке вони занурені. Однак він зауважував, що творці нової доіспанської архітектури, які вважають, що достатньо просто переністи її в сучасність, використавши рельєф, концептуалізуючи іконографії або імітуючи характерні отвори та стіни, таким чином просто легітимізують доіспанську мову як інструмент, корисний продукт, дорогоцінний метал, об'єкт, яким потрібно скористатися, як у колонії.

Особливий випадок - Національний музей перуанської культури, мова якого натхненна естетикою культури Тіауанако (рис. 8). Будівля радикально відрізняється від класичного Малаховського, випускника паризької Школи Мистецтв. Контраст стає ще помітнішим, оскільки будівля розташована поруч із однією з його найбільш доктринально інноваційних взірців перуанського урбанізму, площі Dos de Mayo. «Насправді Малаховський проголошує цю хамелеонну здатність архітектури, яка може мати національний одяг і внутрішню західну просторовість», – пише Луденя. Ця багатогранність мов, між власним і іноземним, окремих і універсальним, робить роботу Малаховського фундаментальним внеском в історію архітектури. [14]

Рис. 8. Національний музей перуанської культури, 1924. [14]

Другим контрактним зобов'язанням Малаховського була організація факультету архітектури і будівництва у Вищій Школі інженерів м. Ліми, створеній в 1875 р. Едуардо Хабічем, польським інженером, який також навчався у Франції і, приїхавши до Перу, залишився там на все життя. У 1912 р., на другий рік після приїзду до Ліми, почалася педагогічна кар'єра Малаховського на створеному ним факультеті. Він викладав 33 роки, сформувавши багато поколінь архітекторів. Його академічну універсальність можна оцінити переліком його предметів: промислове будівництво, практична архітектура, теорія архітектури, загальна естетика, декоративне мистецтво та мистецтвознавство.

Курс лекцій «Уроки з елементів і теорії архітектури» («Lecciones de Elementos y Teoría de la Arquitectura»), якій він вів з 1915 по 1944 р, вперше було опубліковано як фотокопія в 1944 році. Він став основним підручником для багатьох поколінь архітекторів та важливим історичним документом про походження французького академізму в Перу (рис. 9). В цьому трактаті Малаховський аналізує всі види будівель. [12] Винятковий статус роботи в тому, що це не письмовий текст, а візуальний трактат, який складається з 141 ескізів, намальованих самим архітектором «По суті, це компендіум педагогічної роботи Малаховського в Перу, — визнає Луденья, — але зображення мають таку потужність і такий рівень деталізації, що самі по собі випромінюють цілісну думку та бачення архітектури, які настільки ж промовисті, як самі тексти». [14]

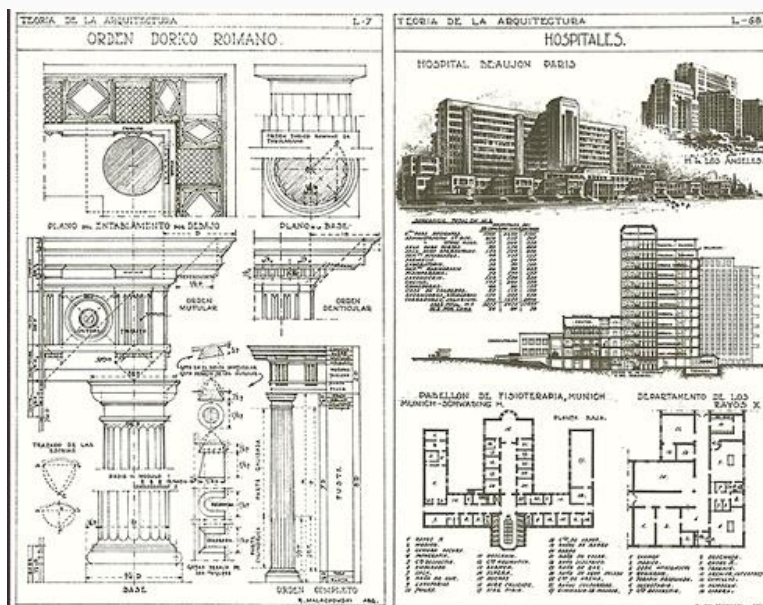

Рис. 9. Курс лекцій Р.Малаховського "Lecciones de Elementos y Teoría de la Arquitectura", 1944р. [12]

Рікардо Малаховський помер у Лімі 6 вересня 1972 року. Чисельні потомки продовжують його справу: сьогоднішня Ліма також будується архітектурним бюро Малаховських.

Висновок. Талант Ришарда Малаховського розкрився повною мірою на іншому континенті, в архітектурі іншої віддаленої столиці. Його стиль був адаптований до того, чого прагнуло місто Ліма: архітектор використовував еклектичну мову, з послідовним і беззаперечним академічним підґрунтям, але з відкритою чутливістю до нової для нього культури. Його архітектура стала важливим еталоном перуанської архітектури 20-го століття, Малаховського сприймають, як перуанця, проте не варто забувати, що його художнє бачення світу сформувалося в українському селі, а перша освіта, здобута в Одесі визначила напрямок його професійного шляху.

Об'єми статті не дозволяють детально зупинитися на найвідоміших реалізованих проєктах Рікардо Малаховського, данна робота є лише спробою зацікавити співвітчизників його творчістю. На щастя, матеріал, який дає змогу вивчати діяльність зодчего, значний. В першу чергу це роботи самого Малаховського: архітектурні замальовки та креслення, олійні картини, акварелі та навіть серія автобіографічних альбомів. Малюнки Малаховського мають гіпнотичний шарм та точність: навіть після 50 років розлуки з Україною, від детально зображував прекрасну родинну гасіенду, де батько навчив його малюванню та уважному спогляданню природи і міських краєвидів.

Тисячі талановитих українців в різні часи змушені були покидати свої домівки і реалізовувати себе закордоном. Тих, хто змінював світ на краще далеко від Батьківщини, але так чи інакше асоціював себе з нею варто знати, аби знову не дозволити культурну експансію за рахунок України.

Список використаних джерел.

1. Реєстр студентів реального училища св.Павла 1902-1905рр. / Державний архів Одеської області України. Ф.16. Оп. 52, URL: <https://archive.od.gov.ua/arhiv/elektronnyj-arhiv-fondy-opysy-dokumenty/fondy-doradyanskogo-periodu/fondy-1-500/#1>
2. Registres matricules des élèves de la Section d'architecture: Numéros 5616 à 8326. 1904-1925. AJ53/241, Archives nationales, Pierrefitte-sur-Seine, France, Institut national d'histoire de l'art.
3. Bogdan Hipolit Jaxa Malachowski. Kronica rodu Jaxow Na Kozalwem Malachowie Malachowskich herbu GRYF. Kraków, 1928. URL: <http://www.genesis.jaxasoft.se/text/Kronika/kronika.pdf>
4. Héctor Velarde. Influencias de la Arquitectura Francesa en Lima. *El Arquitecto Peruano*. Lima, 1957. N 13.

5. Horacio Ramos. La reforma neocolonial de la plaza de Armas. Modernización urbana y patrimonio arquitectónico en Lima, 1901-1952, *Histórica*, 40(1). 2016. P.101-142, DOI:[10.18800/historica.201601.004](https://doi.org/10.18800/historica.201601.004)
6. Jędrzej Kotarski. Ryszard Jaxa Małachowski – architekt, który stworzył Limę na nowo, *Ameryka Łacińska*, 2 (108). 2020. DOI:10.36551/20811152.2020.108.03
7. Jesús Manuel Tang Tan. Influencia francesa en la arquitectura de Lima en el periodo de 1845 a 1930. *Investigaciones en Ciudad & Arquitectura*. Vol. 7. N 2. 2014.
8. Luis E. Carranza, Fernando Luiz Lara. Modern Architecture in Latin America: Art, Technology, and Utopia, *U of Texas Press*. 2014. DOI: <https://doi.org/10.7560/758650>
9. Marie-Laure Crosnier Leconte L'influence des Beaux-arts à travers le monde. *Área Editorial Fau*. La Plata, 2022. P. 91-135
10. Mercedes Carbajal. Ricardo de Jaxa Malachowski arquitecto de Lima, Catálogo de Obras. *Tesis FAUA-UNI*. Lima, 1976. P. 91-135 (in Spanish)
11. Oscar Guillermo Osorio Gonzales. Mémoire de Master Transferts techniques et artistiques entre le Pérou et l'Europe. Les architectes péruviens élèves de l'Ecole des Beaux-arts et les architectes européens actifs à Lima. (1888-1930). *Universidade de Évora, Teses de Mestrado*. 2019. P.155. URL: <http://hdl.handle.net/10174/27326>
12. Ricardo Malachowski Kuliszcz, José Beingolea Del Carpio, Willey Ludeña Urquizo. Lecciones de elementos y teoría de la arquitectura. *EdiFAUA*. Lima, 2015.
13. Víctor Mejía. Modernización urbana en Lima (1850-1919): grandes avenidas, espacios públicos y monumentos. América Latina: espacios urbanos, arquitectónicos y visualidades en transición 1860-1940. A. Kennedy-Troya, *Universidad de Cuenca*, 2018. P. 275-300. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7774333>
14. Willey Ludeña Urquizo. Lima, historia y urbanismo, 1821-1970. *FAUA-UNI*. Lima, 2004.
15. Willey Ludeña Urquizo. Ideas y arquitectura en el Perú del siglo XX. Teoría, Crítica e Historia. *SEMSA*. Lima, 1997. P. 178.

Reference

1. Register of students of St. Paul's real school in 1902-1905pp, f 16/52. Odesa: The State Archive of Odesa Region. (in Ukrainian)
2. Register matricules des élèves de la Section d'architecture: Numéros 5616 à 8326. 1904-1925. AJ53/241, Archives nationales, Pierrefitte-sur-Seine, France, Institut national d'histoire de l'art (in French)
3. Bogdan Hipolit Jaxa Malachowski. Kronica rodu Jaxow Na Kozalwem Malachowie Malachowskich herbu GRYF. Kraków, 1928 URL: <http://www.genesis.jaxasoft.se/text/Kronika/kronika.pdf> (in Polish).

4. Horacio Ramos. La reforma neocolonial de la plaza de Armas. Modernización urbana y patrimonio arquitectónico en Lima, 1901-1952, *Histórica*, 40(1). 2016. P.101-142. DOI:<https://doi.org/10.18800/historica.201601.004> (in Spanish)
5. Jędrzej Kotarski. Ryszard Jaxa Małachowski – architekt, który stworzył Limę na nowo, *Ameryka Łacińska*, 2 (108). 2020. DOI:10.36551/20811152.2020.108.03 (in Polish)
6. Héctor Velarde. Influencias de la Arquitectura Francesa en Lima. *El Arquitecto Peruano*. Lima, 1957. N 13. (in Spanish)
7. Jesús Manuel Tang Tan. Influencia francesa en la arquitectura de Lima en el periodo de 1845 a 1930. *Investigaciones en Ciudad & Arquitectura*. Vol. 7. N. 2. 2014. (in Spanish)
8. Luis E. Carranza, Fernando Luiz Lara. Modern Architecture in Latin America: Art, Technology, and Utopia, *U of Texas Press*. Luis E. Carranza, Fernando Luiz Lara. Modern Architecture in Latin America 2014. DOI: <https://doi.org/10.7560/758650> (in English)
9. Marie-Laure Crosnier Leconte L'influence des Beaux-arts à travers le monde. *Área Editorial Fau*. La Plata, 2022. P. 91-135 (in French)
10. Mercedes Carbajal. Ricardo de Jaxa Malachowski arquitecto de Lima, Catálogo de Obras. *Tesis FAUA-UNI*. Lima, 1976. P. 91-135 (in Spanish)
11. Oscar Guillermo Osorio Gonzales. Mémoire de Master Transferts techniques et artistiques entre le Pérou et l'Europe. Les architectes péruviens élèves de l'Ecole des Beaux-arts et les architectes européens actifs à Lima. (1888-1930). *Universidade de Évora, Teses de Mestrado*. 2019. P.155. URL: <http://hdl.handle.net/10174/27326> (in French)
12. Ricardo Malachowski Kulisicz, José Beingolea Del Carpio, Wiley Ludeña Urquizo. Lecciones de elementos y teoría de la arquitectura. *EdiFAUA*. Lima, 2015. (in Spanish)
13. Victor Mejía. Modernización urbana en Lima (1850-1919): grandes avenidas, espacios públicos y monumentos. América Latina: espacios urbanos, arquitectónicos y visualidades en transición 1860-1940. A. Kennedy-Troya, *Universidad de Cuenca*, 2018. P. 275-300. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7774333> (in Spanish).
14. Wiley Ludeña Urquizo. Lima, historia y urbanismo, 1821-1970. *FAUA-UNI*. Lima, 2004. (in Spanish)
15. Wiley Ludeña Urquizo. Ideas y arquitectura en el Perú del siglo XX. Teoría, Crítica e Historia. *SEMSA*. Lima, 1997. P. 178. (in Spanish)

Abstract

Nataliia Zdetovetska, Senior lecturer, Department of Architectural Design of Civil Buildings and Structures, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Odesa - Paris - Lima: the complex route of the architect Malachowski

The article considers introduces the life and creative work of Ryszard (Ricardo) Malachowski - an architect who was born and grew up in Kherson region, and later became an outstanding Peruvian architect of the 20th century and gained fame on the American continent, practically defining the face of the most modern and richest city at that time South America - Lima. His work led to a significant transformation of the Peruvian capital, paving the way for the development of the modern metropolis for decades to come. The creative, scientific and life path of the architect was extremely interesting and fruitful, and his legacy includes several hundred projects, most of which have a very significant architectural and urban planning value and have been declared monuments of the cultural heritage of Peru. Malachowski is also no less famous as an artist, the founder of the Peruvian architectural school, the author of the treatise "Lessons of Elements and Theory of Architecture" and the founder of a great dynasty, which even today largely shapes the architectural landscape of the Peruvian capital. Despite his extremely great achievements, Ricardo Malachowski is still unknown in his homeland.

In order to supplement the biographical data, the materials of the State Archives of Odesa region of Ukraine, which is the place of birth and primary education of the architect, and the family archive of the Malachowskies were analyzed, which made it possible to discover and systematize the data of the pre-emigration period of the architect's life and to correct inaccuracies assumed by previous biographers.

Keywords: Ricardo Malachowsky; Lima; French academicism; architectural heritage; neo-colonial style; architectural school; architectural drawing.